

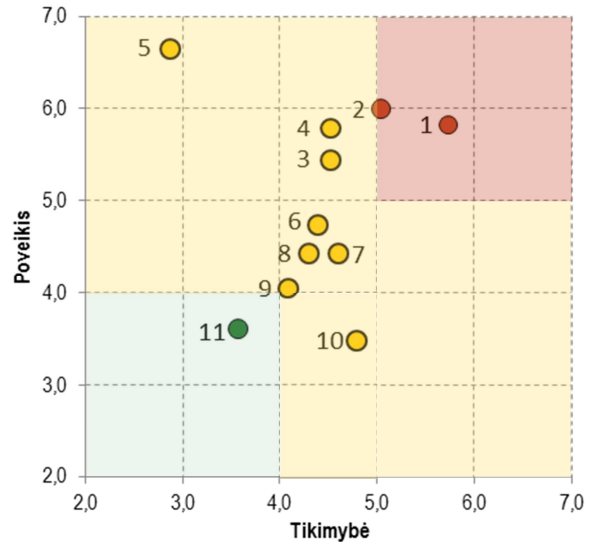
2011 m. II pusmečio apklausa dėl rizikų Lietuvos finansų sistemai

Lietuvos bankas, siekdamas įvertinti Lietuvos finansų institucijų požiūrį į šalies finansų sistemos stabilumą bei galimus iššūkius tvariai jos raidai ateityje, 2011 m. spalio mėn. atliko antrąją apklausą dėl rizikų Lietuvos finansų sistemai. Bankai, draudimo bendrovės ir kitos finansų rinkos institucijos įvertino svarbiausių grėsmių Lietuvos finansų sistemai šaltinius, nepalankių įvykių pasireiškimo tikimybę ir galimą jų įtaką šalies finansų sistemai per ateinančius 12 mėnesių¹.

APKLAUSOS REZULTATAI: SANTRAUKA

2011 m. II pusmečio apklausa dėl rizikų Lietuvos finansų sistemai atskleidė, kad finansų rinkos dalyvių vertinimu, šalies finansų sistemą vertintina kaip stabili. Lietuvos finansų institucijoms didžiausią susirūpinimą kelia didėjantys kitų Europos šalių valstybės finansų nesubalansuotumai ir finansų sektoriaus problemos. Du trečdaliai respondentų nurodė, jog tikimybė, kad artimiausiu metu įvyks didelį poveikį Lietuvos finansų sistemai turintis įvykis, per praėjusį pusmetį¹ padidėjo. Finansų institucijų vertinimu, nepalankios užsienio ekonomikos raidos tendencijos gali lemti ir lėtesnį Lietuvos ekonomikos atsigavimo tempą. Finansų institucijų veiklos finansavimosi klausimai yra sėkmingai valdomi: indėlių rinka išliko stabili, o maža tarpbankinių įsiskolinimų dalis lemia nedideles bankų tarpusavio sąsajas galimam rizikų užkratui plisti. AB banko SNORAS problemų įtaka finansų rinkai buvo nedidelė ir trumpalaikė – indėlių bankų sistemoje (neįtraukiant AB banko SNORAS) per 2011 m. lapkričio mėnesį netgi padaugėjo 0,3 procento. Šiuo metu aktualiausias šalyje yra makroekonominė, kredito ir rinkos rizikos. Finansų sistemos dalyviai teigia, kad 2006–2008 m. padarytų klaidų pamokos buvo išmoktos ir prieš priimant sprendimus rizikos yra vertinamos atidžiau. Rinkos yra atsargios, tarp respondentų padaugėjo manančių, kad artimiausią pusmetį jų polinkis prisiimti riziką mažės.

1 pav. Lietuvos finansų sistemos rizikų žemėlapis

Rizikų šaltinis	Tikimybė	Poveikis	Galimybė mažinti riziką
1 Didėjantys kitų Europos šalių valstybės finansų nesubalansuotumai ir finansų sektoriaus problemos bei galimas užkrato efektas Lietuvos ekonomikai	5,7	5,8	6,9
2 Lėtas Lietuvos ekonomikos atsigavimas arba ekonomikos nuosmukis	5,0	6,0	5,8
3 Lietuvos finansų institucijų finansavimosi sunkumai, finansavimosi kainos kintamumas	4,5	5,8	5,3
4 Didėjanti įmonių kredito rizika	4,5	5,4	5,4
5 Sistemos mastu svarbios finansų institucijos nepajėgumas tęsti savo veiklos (nemokumas)	2,9	6,7	4,8
6 Didėjanti namų ūkių kredito rizika	4,4	4,7	5,4
7 Didėjanti infliacija	4,6	4,4	5,8
8 Tarptautinių kapitalo srautų tarp išsivysčiusių ir kylančių rinkų lemiamą ekonomikos nesubalansuotumai ir galimas staigus jų pokytis	4,3	4,4	6,7
9 Mažėjančios nekilnojamojo turto kainos	4,1	4,0	5,6
10 Žemos palūkanų normos finansų rinkose	4,8	3,5	5,3
11 Valstybės skolinimasis Lietuvoje, sudarant konkurenciją skolinimui privačiam sektoriui	3,6	3,6	3,7

Šaltinis: 2011 m. II pusmečio apklausa dėl rizikų Lietuvos finansų sistemai.

Tikimybė: 1 – nereikšminga; 2 – labai maža; 3 – maža; 4 – mažesnė nei vidutinė; 5 – didesnė nei vidutinė; 6 – didelė; 7 – labai didelė; 8 – neišvengiama. **Poveikis:** 1 – nereikšmingas; 2 – labai mažas; 3 – mažas; 4 – mažesnis nei vidutinis; 5 – didesnis nei vidutinis; 6 – didelis; 7 – labai didelis; 8 – ypač didelis. **Galimybė mažinti riziką:** 1 – nėra jokių klūčių intis priemonių; 2 – labai lengva intis priemonių; 3 – lengva intis priemonių; 4 – greičiau lengva negu sudėtinga intis priemonių; 5 – truputį sudėtinga intis priemonių; 6 – sudėtinga intis priemonių; 7 – labai sudėtinga intis priemonių; 8 – rizikos sumažinti neįmanoma.

¹ **Pastaba:** respondentų vertinimai rodo situaciją Lietuvos finansų rinkoje iki AB banko SNORAS veiklos apribojimo 2011 m. lapkričio 16 d.

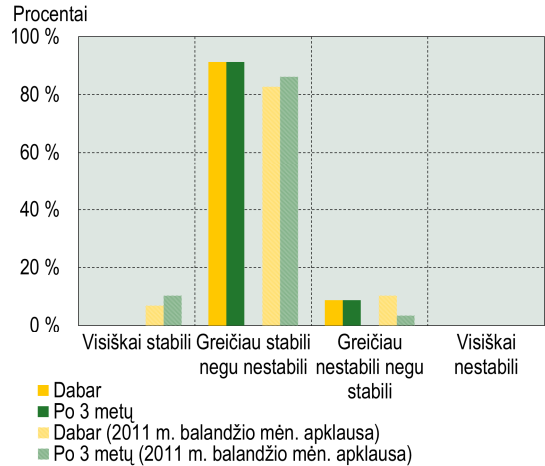
Šalies finansų institucijų vertinimu, Lietuvos finansų sistema yra stabili. 65 proc. apklausos respondentų vertinimu, tikimybė, kad artimiausiu metu įvyks didelį poveikį Lietuvos finansų sistemai turintis įvykis, per paskutinius 6 mėnesius (*iki 2011 m. spalio mėn.*) padidėjo. Palyginimui, 2011 m. balandžio mėn. apklausoje 38 proc. respondentų teigė, kad galimų rizikų tikimybė per pusmetį mažėjo.

Remiantis 2011 m. II pusmečio apklausos duomenimis, daugiau negu pusė (57 proc.) finansų institucijų mano, kad **įvykių, turinčių didelį poveikį Lietuvos finansų sistemos stabilumui, tikimybė per artimiausius metus yra labai maža arba maža.** Palyginti su praėjusio pusmečio apklausa, antrąjį 2011 m. pusmetį sumažėjo institucijų, įžvelgiančių labai mažą svarbaus įvykio tikimybę, o manančių, kad įvykio tikimybė yra vidutinė – smarkiai išaugo. Paprašyti įvertinti didelį poveikį šaliai galinčių turėti įvykių tikimybę per ateinančius 3 metus daugiausia respondentų, kaip ir praėjusį kartą, taip pat pasirinko vidutinę didelio poveikio įvykių tikimybę.

Didžiausia rizika Lietuvoje veikiantiems finansų sistemos dalyviams kyla dėl kitų Europos šalių viešųjų finansų nesubalansuotumų. Apklaustų šalies finansų institucijų nuomone, didžiausią grėsmę šalies ekonomikos vystymuisi kelia didėjantys kitų Europos šalių valstybės finansų nesubalansuotumai ir finansų sektoriaus problemos, o galimybės mažinti šią riziką yra itin sudėtingos. Lietuvos finansų institucijų tiesioginiai nuostoliai dėl galimų periferinių Europos valstybių skolos vertybinių popierių vertės sumažėjimo yra nedideli, tačiau didelę grėsmę kelia prastėjantys vartotojų lūkesčiai ir lėtesnis užsienio šalių ekonomikų augimas. Tai blogina tiek į vidaus vartojimą, tiek ir į eksportą orientuotą Lietuvos įmonių finansinę padėtį. Finansų institucijų vertinimu, **lėto Lietuvos ekonomikos atsigavimo** tikimybė yra didesnė nei vidutinė, tačiau nors imtis reikiamų priemonių yra sudėtinga, bet vis dėlto įmanoma.

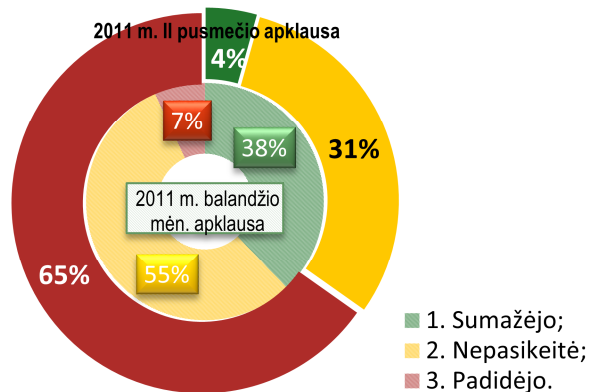
Finansų institucijų veiklos finansavimasis išlieka stabilus. Respondentų vertinimu, finansų institucijų

2 pav. Lietuvos finansų sistemos stabilumas

Šaltinis: 2011 m. II pusmečio apklausa dėl rizikų Lietuvos finansų

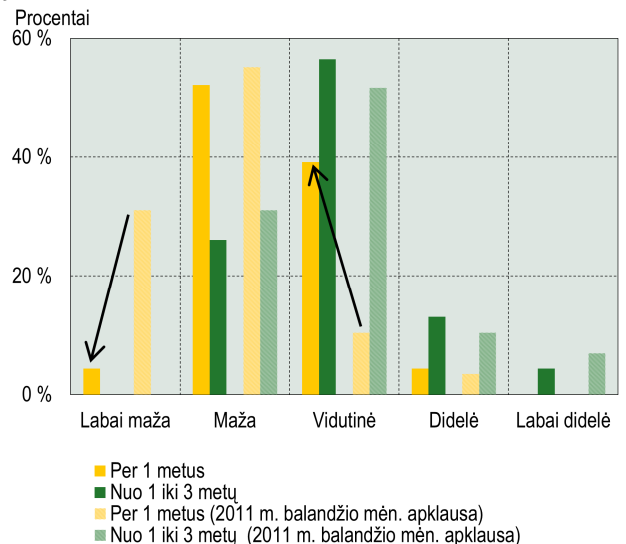
3 pav. Tikimybės, kad artimiausiu metu įvyks didelį poveikį Lietuvos finansų sistemai turintis įvykis, pokytis

Kaip **per praėjusius 6 mėnesius** pasikeitė tikimybė, kad artimiausiu metu įvyks didelį poveikį Lietuvos finansų sistemai turintis įvykis?

Šaltinis: 2011 m. II pusmečio apklausa dėl rizikų Lietuvos finansų sistemai.

4 pav. Didelį poveikį finansų sistemai galinčių turėti įvykių tikimybė

Šaltinis: 2011 m. II pusmečio apklausa dėl rizikų Lietuvos finansų sistemai.

finansavimosi sunkumų tikimybė per artimiausius metus yra vidutinė, o imtis prevencinių priemonių yra įmanoma, nors ir sudėtinga. 80 proc. Lietuvoje veikiančių bankų priklauso didelėms, patikimai veikiančioms Skandinavijos šalių bankų grupėms, kurios taip pat turi nedaug tiesioginių sąsajų su valstybės skolų krizės kamuojamomis valstybėmis ir yra išsaugojusios tarptautinių investuotojų pasitikėjimą. Lietuvos banko duomenimis, daugiau negu pusė šalies bankų įsipareigojimų sudaro gyventojų ir privačių įmonių indėliai, o trečdalis lėšų yra gauta iš patronuojančiųjų (motininių) bankų. Indėlių kiekis finansų sistemoje ir toliau yra stabilus, o maža įsiskolinimų Lietuvos tarpbankinėje rinkoje dalis lemia nedideles bankų tarpusavio sąsajas, todėl finansų sistemos dalyvių finansavimosi sutrikimams reikšmingos grėsmės nėra.

Finansų rinkų reakcija į AB banko SNORAS sukeltas problemas buvo nuosaiki. Sėkmingas savarankiškas bankų elgesys sprendžiant trumpalaikių rinkos svyravimų sukeltus iššūkius bei nuosaiki rinkos reakcija į AB banko SNORAS problemas parodė, kad tai tebuvo vieno individualaus ir netinkamai valdyto banko problema, kuri buvo sėkmingai ir greitai išspręsta. Finansų institucijos dar iki AB banko SNORAS veiklos sustabdymo manė, kad vienos finansų institucijos nemokumas yra mažos tikimybės įvykis, galintis turėti didelį poveikį finansų sistemai. Kita vertus, galimybės mažinti šią riziką buvo vertinamos palankiai. Kitų šalių patirtis sprendžiant bankų problemas (Latvijos – *Parex banka*, Prancūzijos ir Belgijos – *Dexia*, JAV – *MF Global* ir kiti atvejai) parodė, kad tinkamai ir laiku imantis efektyviausių priemonių bankų sistemos patikimumui išsaugoti ir sustiprinti, poveikis bankų sistemai būna trumpalaikis ir minimalus. Tą patvirtino ir AB banko SNORAS atvejis – **indėliai bankų sistemoje (neįtraukiant AB banko SNORAS) per 2011 m. lapkričio mėnesį netgi padidėjo 0,3 proc.**²

² Lietuvos bankas priėmė sprendimą apriboti AB banko SNORAS veiklą 2011 m. lapkričio 16 d.

Įmonių **kredito rizika** pastaruoju metu gerėja ir yra vertinama kaip mažesnė nei vidutinė. Namų ūkių kredito rizika taip pat sumažėjo, mažesnę nei vidutinę riziką kelia ir galimas nekilnojamojo turto kainų mažėjimo scenarijus.

Pirmąjį 2011 m. pusmetį buvusi itin didelė **infliacijos grėsmė** dėl laukiamo lėtesnio nei anksčiau prognozuota tarptautinės ekonomikos vystymosi sumažėjo.

Tarptautinių kapitalo srautų tarp išsivysčiusių ir kylančių rinkų lemiamų ekonomikos nesubalansuotumų rizika šalies realiajai ekonomikai ir finansų sektoriui nėra labai aktuali dėl santykinai nedidelių investicijų į šalį ir patikimo finansavimo iš patronuojančiųjų bankų. Galimus nesubalansuotumus mažins ir nuo 2011 m. lapkričio 1 d. įsigaliojusios atsakingojo skolinimo nuostatos, leisiančios Lietuvos bankui ateityje aktyviau atlikti ekonomikos „burbulų“ prevenciją ir valdyti nesubalansuotą ekonomikos augimą.

Ilgalaikių žemų palūkanų normų finansų rinkose rizika ir galimas neigiamas poveikis šalies ekonomikai, priešingai nei kitose Europos valstybėse, Lietuvoje yra mažas. Mažų palūkanų normų grėsme nelaiko ir draudimo bendrovės, didelę dalį turto investuojančios į saugius, ilgo laikotarpio vertybinius popierius.

Kiti išorės ir vidaus rizikų šaltiniai

Paprašyti įvardyti ir įvertinti daugiau galimų rizikų šaltinių, bankai ir draudimo bendrovės dažniausiai minėjo Europos Sąjungos narių mokumo sunkumus (65 proc. respondentų) ir išvelgė valstybių skolų didėjimo galimybę. 40 proc. respondentų nerimavo dėl darbo rinkos problemų (struktūrinių nesubalansuotumų ir besitęsiančios gyventojų emigracijos), 30 proc. apklaustų institucijų atstovai paminėjo įvairias galimas rizikas finansų sektoriuje – informacinių sistemų sutrikimus, galimą elektroninių atakų prieš elektroninės bankininkystės klientus suaktyvėjimą, finansų institucijos skolų refinansavimo riziką. Nemažą susirūpinimą kelia ir politinis klimatas bei galimi geriausios ekonominės praktikos neatspindintys sprendimai: viešųjų finansų konsolidacijos tęstinumo klausimas, trumpalaikės naudos

siekiantys (populistiniai) sprendimai tvirtinant šalies biudžetą. Apklausti respondentai taip pat įvardijo galimo eksporto augimo mažėjimo ir didelės neapskaitomos ekonomikos dalies problemas.

Rinkos dalyvių vertinimai dėl rizikos tikimybių

Labiausiai rinkos dalyviai sutaria dėl įmonių ir namų ūkių kredito rizikos tikimybės vertinimo – ji yra mažesnė nei vidutinė. Labiausiai skiriasi tarptautinių kapitalo srautų keliamų nesubalansuotumų tikimybės ir galimo valstybės skolinimosi Lietuvoje vertinimas – draudimo bendrovės įžvelgia mažesnę valstybės keliamo skolinimosi vidaus rinkoje ir užsienio kapitalo srautų keliamų rizikų tikimybę nei šalies bankai.

Rinkos dalyvių vertinimai dėl galimo rizikų poveikio

Apklaustos finansų institucijos sutaria dėl galimo didelio lėtesnio šalies ekonomikos atsigavimo poveikio, o jų įžvalgos labiausiai skiriasi vertinant galimą valstybės skolinimosi vidaus rinkoje poveikį. Bankai įžvelgia kiek didesnę galimą valstybės skolinimo vidaus rinkoje poveikį šalies ekonomikai negu kiti respondentai.

Rinkos dalyvių vertinimai dėl galimybių mažinti rizikas

Anot respondentų, labai sudėtinga yra sumažinti kitų Europos valstybių problemų bei tarptautinių kapitalo srautų įtaką, taip pat sudėtinga paspartinti Lietuvos ekonomikos atsigavimą, daryti įtaką infliacijai ar apsidrausti nuo nekilnojamojo turto kainų pokyčių keliamos rizikos. Pasak apklaustų institucijų, lengviausiai sprendžiama valstybės skolinimosi vidaus rinkoje keliamą riziką, nes ji priklauso nuo rinkos dalyvių priimamų sprendimų.

NUOLATINIŲ RIZIKŲ VERTINIMAS

Šioje klausimyno dalyje šalies finansų institucijos įvertina Lietuvos makroekonominę, kredito, rinkos, finansavimosi ir likvidumo bei aktuarinės (draudimo) rizikos dydį (rizikos tikimybę ir galimą neigiamą poveikį). Šios rizikos yra neatsiejama veikiančios finansų sistemos dalis, tačiau jų dydis nuolat kinta. Siekiant užtikrinti istorinį duomenų palyginamumą, šis rizikų „voratinklis“ nekis ir ateityje leis lengvai stebėti esamų rizikų vertinimo kaitą.

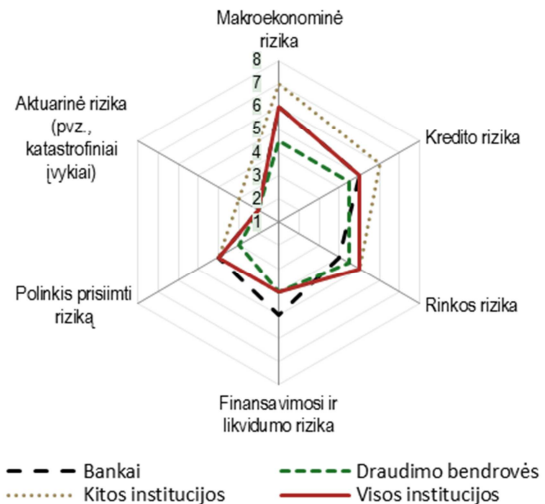
Finansų institucijų vertinimu, pagrindinė rizika Lietuvoje kyla dėl **makroekonominių rizikų** (vertinimo mediana – 6 balai, t. y. didelė rizika). Ją labiau pabrėžia bankų atstovai, draudimo bendrovių nuomone, ši rizika yra vidutinė (mediana – 4,5 balo). Daugiausia nerimaujama dėl lėtesnio pagrindinių Lietuvos eksporto partnerių ekonomikų augimo ir problemų, kylančių dėl kai kurių ES šalių valstybės finansų nesubalansuotumų, kurie gali pabranginti skolinimąsi tarptautinėse rinkose ir Lietuvos institucijoms.

Antroje vietoje – **kredito rizika** (mediana – 5 balai, t. y. vidutinė rizika), kurią tiek bankai, tiek ir draudimo bendrovės vertina panašiai. Didesnę nei vidutinę verslo riziką rodo didesnė kredito rizika, o neapibrėžtumas tebėra dėl Lietuvos ekonomikos atsigavimo greičio, per krizę blogėjusios paskolų portfelio kokybės ir susikaupusių „blogų“ (vėluojančių) paskolų.

Nuomonių skirtumai išryškėja ir vertinant **rinkos ir finansavimosi bei likvidumo rizikas** šalyje. Bankai nuosaikiau vertina rinkos riziką, tačiau, jų manymu, finansavimosi rizika rinkose šiuo metu yra didesnė nei vidutinė. Draudimo bendrovės atkreipia dėmesį į tai, kad pasikartojus 2008 m. stebėtai įtampai tarptautinėse finansų rinkose, kai kurioms finansų institucijoms gali prireikti papildomo kapitalo. Kita vertus, didžiausios šalies finansų institucijos priklauso Skandinavijos šalių finansų grupėms, kurios yra pakankamai gerai kapitalizuotos ir, esant poreikiui, gali suteikti likvidumo pagalbą arba sustiprinti kapitalą.

Kitų **didelį poveikį galinčių turėti įvykių** tikimybė yra labai maža.

5 pav. Rizikų Lietuvos finansų sistemai dydis

Šaltinis: 2011 m. II pusmečio apklausa dėl rizikų Lietuvos finansų sistemai.

Rizika: 1 – nereikšminga; 2 – labai maža; 3 – maža; 4 – mažesnė negu vidutinė; 5 – didesnė negu vidutinė; 6 – didelė; 7 – labai didelė; 8 – ypač didelė.

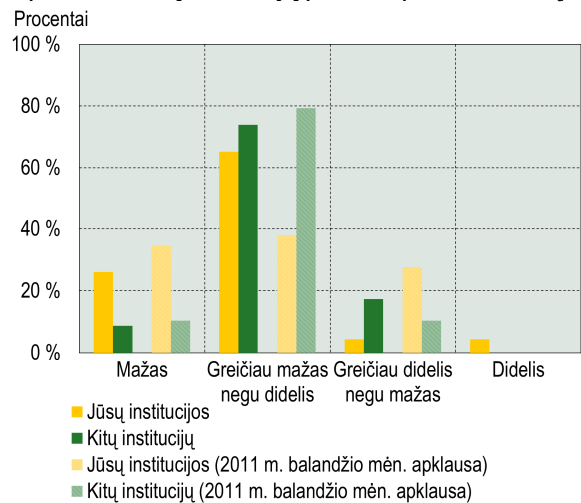

POLINKIO RIZIKUOTI VERTINIMAS

Paprašyti įvertinti savo ir kitų šalies finansų institucijų polinkį prisiimti riziką (siekti didesnės gražos renkantys pelningesnius, bet kartu ir rizikingesnius projektus) respondentai **savo institucijos polinkį prisiimti riziką vertina panašiai kaip ir kitų finansų institucijų.** Pastebima, kad finansų sistemos dalyviai yra atsargūs – palyginti su apklausa, atlikta pirmąjį 2011 m. pusmetį, padaugėjo manančių, kad ir taip **greičiau mažas negu didelis polinkis prisiimti riziką per artimiausią pusmetį sumažės.**

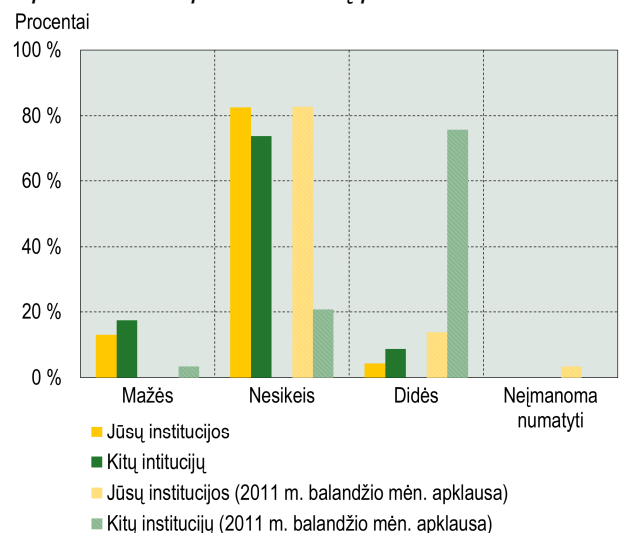
Respondentai taip pat atkreipia dėmesį, kad rinkoje pastebimas kai kurių finansų institucijų padidėjęs polinkis prisiimti riziką. Finansų institucijos taip pat teigia, kad 2006–2008 m. padarytų klaidų pamokos buvo išmoktos ir prieš priimant sprendimus dabar rizikos yra vertinamos atidžiau. Per didelio **polinkio prisiimti riziką** galimas poveikis šalies ekonomikai, respondentų vertinimu, yra mažesnis nei vidutinis (vertinimo mediana – 4 balai).

6 pav. Finansų institucijų polinkis prisiimti riziką

Šaltinis: 2011 m. II pusmečio apklausa dėl rizikų Lietuvos finansų

7 pav. Polinkis prisiimti riziką per ateinančius 6 mėn.

Šaltinis: 2011 m. II pusmečio apklausa dėl rizikų Lietuvos finansų sistemai.

2011 m. II pusmečio apklausos dėl rizikų finansų sistemai respondentų skaičius

	Skaičius
Bankai	12
Draudimo bendrovės	8
Kitos institucijos	3
Lizingo bendrovės	1
Valdymo įmonės	1
Kitos	1
Iš viso	23

Šaltinis: 2011 m. II pusmečio apklausa dėl rizikų Lietuvos finansų sistemai.